

קונטרס

טעם זקנים

שיחות התחזקות בעבודת השם
ע"ד הסלולה של
רביה"ק מוהר"ן מברסלב זי"ע
מאת הרה"ח
ר' לוי יצחק בענדער ז"ל
מתובל בסיפורי עובדות מאנ"ש מדורות הקודמים
מתורגם ללשון הקודש

נ

מכון
טעם
זקנים
שיחות של
רבי לוי יצחק בנדר ז"ל

תוכן השיעור

"אדם כי ימות באוהל"

לקחת ממני חבר טוב באמת

כשתרצו לדבר עמי - אני כאן!

"הנה אנכי מרביץ בפוך אבניך"

'יוסל חזן' חוזר מסורו...

'קלא דלא פסיק'

הרב מטשעהרין - שפלות והצנע לכת!

גזלת ממני לילה!

המעתיק - ר' נתן בייטלמאכער

שם יהיה לך טוב מאד...

רבו יתיר יסגי - לעילא מן דרגיה!

'כופה הקערה על פיה'

גם 'מת' עלול להרהר בגאונה...

'שעה' מרגע יציאת הנשמה עד הקבורה!

הערות והארות מתקבלות בחפץ

לב, נא להתקשר אל:

יוסף מענדל האָס

מאנסי ארה"ב

1-845-200-0443

(ארה"ק: 072-257-3456)

כל הזכויות שמורות

קונטרס זה הינו תרגום

מקונטרס ע"ח באידיש

לקבלת הקונטרס וכן ההקלטה

(MP3) של השיעור, יש לפנות דרך

האימייל:

Rlyb148@Gmail.Com

כדי ליטול חלק בהוצאות העתקת

הטייפס ולהדפיסם, וכמו כן כדי

לקבל את הקונטרסים דרך הדואר

ניתן להאזין לכל השיחות

שי"ל על ידינו:

בקו 'מערכת ברסלב'

ארה"ק: 02.560.7387

ארה"ב: 646.585.2985

ענגלאנד: 0330.390.0487

בעלגיע: 03.808.1775

לשמיעת השיעור המצו"ב יש להקיש:

#2.1.2.1.1 ואח"כ #134

בס"ד

פרשת מטו"מ

שנת תשל"ה

(טייפ מס' #89)

"אדם כי ימות באוהל"

(ר' חיים שלמה רוטנברג: ר' מאמאלע טשערנאבל'ער טמון באיזה כפר סמוך לקייב!) ככה?! הרב בעל התניא טמון בכפר סמוך לפולטובה (בכפר האדיטש השוכן בפלך פולטובה), שם טמונים הרב בעל התניא ובתו.

(ר' חיים שלמה: רבי נתן אמר לרבי נחמן טולטשינער שיחזיק ברשותו מקל בשעה שהולך לקיים 'הניעור בלילה'?) ר' נחמן בורשטיין: שישא ברשותו מקל להבריא את הכלבים!) כלבים? שם יש המון כלבי פרא! (ר' חיים שלמה: רבי נתן סיפר מעשה מפחדנים?) היו 'הידימאקעס', רוצחים, שודדים?
(ר' נחמן: הרבי אמר שאפילו אם יהיה לו בן יחיד ישלח אותו יחידי).

א כך כתב בשיחות שנדפס בביאור הלכותים ע"י רבי שמואל הורביץ, וז"ש: 'מוהרנ"ת ציוה לרבי נחמן מטולטשין, שיקח איתו מקל כשילך לקיים זאת!'

ב עי' שיש"ק ח"ג, תר"ט: "כשדיבר פעם מוהרנ"ת מהתורה 'הניעור בלילה' (בליקו"מ קמא סי' נ"ב) ומענין היציאה חוץ לעיר להתבודדות, אמרו לו כמה מאנ"ש שהם יראים לצאת להתבודדות. סיפר להם מוהרנ"ת מעשה, שפעם התנפלו שודדים המכונים 'אידימאקעס' על איזו עיר, וברחו כל תושבי העיר, ובין הבורחים היה איש אחד שהיה ידוע בין התושבים לפחדן גדול מאד, וכשברח התחבא בבית הקברות, ושהה שם כל הלילה. למחרת כששבו הבורחים לעיר, שאלוהו ידידיו: 'איך לא פחדת להישאר לבד בבית הקברות כל הלילה?', והשיב להם: 'השודדים הטילו עלי אימה כזו - עד ששכחתי שפחדן אני...'. וסיים מוהרנ"ת ואמר שכמו"כ הוא בעבודת השי"ת, וכמובא בזוה"ק (שלח קנח:): "מאן דאיהו בדוחק - לא מסתכל על שום מעכב; כי כשמרגישים את הפחד והיראה מיום הדין הקרב ובא, מתבטלים כל הפחדים הגשמיים!".

ג עיין כוכבי אור אנשי מוהר"ן, אות ט, וז"ש: "דבר פעם אחת מהדרך הקדושה של הניעור בלילה שגלה אדמו"ר זצ"ל ואמר אז בזה הלשון, עוד יהיה זמן שיהיה הדרך הזה דרך כבושה לרבים (כמו

ר' שמעון'לע, כאן בארץ ישראל התגורר בפאתי העיר צפת^ד, הוא התגורר בתחתית העיר, והוא היה גיבור עצום. (פעם אחת כשהתנפלו עליו שודדים ערביים) פעם אחת הוא התגבר עליהם, אך פעם אחרת הם הגיעו חבורה גדולה והיכו בו, ומהמכות נפל למשכב ונפטר.

אצלו התקיים (מה שדרשו חז"ל^ה על הפסוק "אדם כי ימות באהל":) "אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה!".

רבי נתן התבטא עליו ואמר: 'אצל ר' שמעון'לע התקיים: 'אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה!'.

(ר' חיים שלמה: היו עוד תלמידים שהגיעו לארץ ישראל?) תלמידים אחרים לא ידוע אם הגיעו לארץ ישראל; רבי נפתלי רצה להיות – אולם לא היה, ורבי אהרן הרב מברסלב, עד כמה שאנחנו יודעים אף אחד לא היה. רק רבי נתן ור' שמעון'לע. ר' נחמן טולטשינער גם כן לא ידוע אם היה או לא.

עכשוו היא דרך כבושה לרבים להניח טלית ותפלין בכל בקר), ואודות הפחדים שיש בזה, אמר שעל זה נאמר מה דאיתא בזהר הקדוש (פרשת שלח) בענין הליכת כלב לחברון להשתטח על קברי האבות, ולא נתירא מהענקים ואיתא שם על זה, "מאן דאיהו בדוחקא לא אסתפל מידי, כן כלב בגין דהוה בדוחקא לא אסתפל מידי, ואתא לצלאה על קברי אבהו" וכו' וכן כל אדם מי שיודע ומחשב עצמו היטב, שקהרף עין ופרחו ימיו ויצטרך לתן דין וחשבון מכל מעשיו ולא יותרו לו על שום דבר וכו', מי שמחשב את עצמו על כל זה בודאי לא יביט על שום מניעה מהפחדים וכיוצא ומכל שכן שבאמת אין בזה שום פחד כלל כמו שאמר אדמו"ר זצ"ל בפרוש בעת שדברו לפניו מזה, ואמר שאם היה לו בן יחיד היה משלחו יחידי בלילה לשדה ולא היה חושש לשום דבר! ואמר זאת על כל אדם שאין לפחד כלל משום דבר, כי שלוחי מצוה אינן נזוקין (פסחים ח:).

^ד עיין כוכבי אור - אנשי מוהר"ן, י"ז.

^ה ברכות סג:

^ו ויקרא יט, יד.

^ז עיין ימי מוהרנ"ת חלק שני, י"ג: "ואני ידעתי מכבר שרבי נפתלי נרו יאיר יש לו פסופין גדולים לארץ ישראל זה זמן רב ותקף ששמעתי זאת נתלהב לבי לארץ ישראל, והתחלתי לחשב מחשבות אולי אצפה לנסע עם רבי שמעון הנזכר לעיל יחד לארץ ישראל".

(ר' חיים שלמה: הרב מטשעהרין כן היה!) כן, זה כתוב^ח.

הנסיעה בימים ההם כרוכה היתה במסירות נפש, מסירות נפש הן בגשמיות והן ברוחניות. המצב אז לא היה כמו היום; נוסעים למירון בשלש-ארבע שעות וזהו. היו אז ספינות, ואלו היו ספינות... במשך מספר שבועות שכבו, שבורים, והתערוכת שמה של הערבות, כמוה כתערוכת דייסא וחלב...

ר' אברהם ר' נחמן'ס סיפר שפעם אחת בעלותו על סיפון האוניה בנמל יפו, ראה את המצב שם (כל התערוכת וכו'); באינסטנבול החליפו אוניות: 'פתחתי את הליקוטי מוהר"ן וסיימתיו בנמל אודסה!'.^ט

אלו היו האנשים של פעם, ולא רק בגשמיות, אלא גם ברוחניות צריכים היו להיות גיבורים! גיבורי כח! רואים הרי, מי הם אלו שנסעו כל השנים (בימים ההם מארץ ישראל) לאומן על ראש השנה? ר' אפרים ר' נפתלי'ס, ור' אברהם ר' נחמן'ס! ר' מאיר טעפליקער נסע בפעם בעשר שנים! ור' נחמן רעוואוצקער היה גם הוא, הגדולים הגיעו הנה. אפילו ר' נתן ר' לייבעלע ראובן'ס (נסע רק ג' פעמים מא"י לאומן על ראש השנה^ט), הוא כותב שהוא חולה מאד!^י (אחד הנוכחים: בכל השנים הללו הוא מאחל לעצמו שיזכה לנסוע!).

^ח עי' עלים לתרופה מכתבי ר' יצחק, י"ג: אַמְרַתִּי לְהוֹדִיעַם מְשֻׁלְמֵנו הַטּוֹב, אֲשֶׁר בְּיוֹם ג' בְּחֻקְתִּי בְּאֵתִי יְחַד עִם הָרֵב דְּמַחְנָנִי (מטשעהרין) וְעַם יְדִידָנו הָרֵב יַעֲקֹב נְרוּ יֵאִיר בֶּן רַבִּי צְבִי לְפָה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקִּדְשׁ תִּבְנֶה וְתִכּוֹנֶן בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן כֵּן יְהִי רְצוֹן... הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִזְכְּנו לְקַבֵּל אֶת הַחֵג הַקָּדוֹשׁ הַבָּא עֲלֵינוּ לְטוֹבָה, וְנִזְכֶּה לְקַבֵּל הַתּוֹרָה לְשִׁמּוֹר לְעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם לְגִיל וְלְשִׁישׁ בְּאוֹרְהָ. דְּבָרֵי יְדִידָם אוֹהֲבֵם מֵאֵז אֲבָרְהֵם אֲבָא רַאבִּינְאוּוֹיטְשׁ מְטִשְׁעֵהרִין.

^ט עי' בתולדותיו שנדפס בסוף ספר 'מכתבי ר' נתן בר"י' - שע"י הוצאות קרן ר' ישראל דוב אודסר.

^י עיין מכתבי ר' נתן ב"ר יהודה מכתב ק"ע וז"ל: "ותדע אחי ידידי שבדעתי היה להכין עצמי לשבר המניעות לנסוע על ראש השנה, אך מחמת שזוגתי תחיה בחולשתה מאוד - זה המניעה הגדולה אצלי מכל המניעות; כי יש לי מניעות גדולות הרבה, אבל זה מונע אותי ביותר, כי על מי מניחין אותה?! כי זה שנה ומחצה שנחלשה, לא עבר עליה שבוע אחד שיהיה בשלימות בריאותה..." ועיין עוד במכתב קט.

לקחת ממני חבר טוב באמת

פה (בירושלים) היה אחד שנהג לבוא על ראש השנה. הוא התגורר במושב זקנים, הוא התגורר כאן בשכונת תלפיות. במרם בא לגור כאן, התגורר בפרדס חנה. הוא היה מגיע יחד עם עוד יהודי מבוגר; במשך מספר שנים נסע עם היהודי הזקן על ראש השנה לירושלים. הוא סיפר שהוא נכד של ר' נתן ר' לייבעלע ראובן'ס, ומוצאו ברומניה. כשסיפר את סדר יחוסו ראו שדבריו נכונים. הוא הזכיר גם את ר' ישראל טירהאוויעער - כאנראדער, חתנו של ר' נתן לייבעלע ראובן'ס!"

רבי אהרן קנה לעצמו חלקה באמצע בית החיים - לו ולרבי נתן.

אחרי שר' נתן לייבעלע ראובן'ס שמע מפי רבי נתן; רבי נתן אמר: 'כשיעבירו נפטר על יד קברי, תהיה זו טובה עבור נשמת הנפטר!' (ר' נחמן: אוי ייטיב עמו, או שתהיה זו טובה עבורו?) תהיה זו טובה עבורו!

התיישב ר' נתן לייבעלע ראובן'ס בדעתו: 'הלא אם קברו של רבי נתן יהיה באמצע בית החיים, נמצא שלא כל נפטר יעבירו דרכו, אולם אם יהיה קבור בתחילת בית החיים, יהיו מוכרחים להעביר כל נפטר על יד קברו. אז הוא הלך; ר' נתן נפטר בערב שבת - תכף בצאת השבת הלך עם אנשי החברא קדישא והורה להם: 'חפרו כאן!'. נו, הם ידעו הרי שהוא תלמידו, אז הם עשו כדבריו וחפרו חלקה, ומשהגיעה עת הקבורה היתה זו עובדה מוגמרת: 'זהו הקבר!'.

נענה רבי אהרן הרב מברסלב: 'לא אמחל לו, לא בעלמא הדין ולא בעלמא דאתי, לקחת ממני חבר אמיתי!'.

(השואל: הוא לא פחד מהקפידה?) הלא רבי נתן אמר כך - שתהיה זו טובה עבור נשמת

המת!

ר' נתן לייבעלע ראובן'ס, הוא זה שפעל שרבי נתן ייקבר שם - מיד בכניסה לבית החיים.

ואכן, באמצע בית החיים קבורים באמת רבי אהרן הרב מברסלב, ור' הערש לייב הרב מברסלב, אחד ליד השני; ר' הערש לייב הרב מברסלב נקבר בחלקה הסמוכה, זו שנקנתה עבור רבי נתן.

כל דיבור של רבי נתן התקיים במלואו!

כשתרצו לדבר עמי – אני כאן!

סמוך לקברו של רבי נתן קבור ר' דוד צבי^ב אביו של ר' נחמן חזן – נעמירובער. כשבאתי לשם בפעם הראשונה; ר' דוד צבי נפטר בשנת תרע"ג, (הרהרתי בליבי): כיצד זה שכל כך הרבה שנים לא קברו ליד רבי נתן אף אחד, אפילו לא את בניו?! בניו של רבי נתן; ר' נחמן^ג; ר' שכנא^ד; בנו הגדול – אף אחד מהם לא נטמן שם, כי אם ר' דוד צבי, מה פשר הדבר?!

אז הוא סיפר לי שבשעה שהדיין של ברסלב נפטר – והוא היה מתנגד גדול מאד – אמרו המתנגדים, שהם הולכים לקבור אותו ליד רבי נתן, והם אכן חפרו קבר ליד רבי נתן – הקבר בו נטמן ר' דוד צבי.

הלך אחד שנמנה על אנשי שלומינו, אני עוד הכרתי אותו, הוא היה אדם מובהל קצת, אולם הוא נהג כמו שצריך.

(השואל: מה היה שמו הפרטי?) אינני זוכר, הוא חילק צדקה לאנשי שלומינו. הוא קצת לא כל כך חכם. (ר' נחמן: הוא התגורר בברסלב?) בברסלב!

בראותו את הנעשה, קפץ לתוך קבר ונשכב שם, הוא השתטח שם לגמרי, וקרא: 'הניחו את הרב עלי, עלי, עלי תניחו את הרב!...' הוא שכב שם בפישוט ידיים ורגלים,

^ב בנו של ר' שכנא בן מוהרנ"ת

^ג ר' נחמן שטערנהארץ, בנו הרביעי של מוהרנ"ת, חתן ר' ישראל מליפאוויץ – תלמיד רביז"ל, דר בברסלב, בנו: ר' נתן מדימיטרובקה, חתניו: ר' מרדכי שוחט, ור' חנה לאדיזינער בזו"ר, וראה עוד אודותיו בשיש"ק ח"ב – מן אות תש"ן.

^ד ר' שכנא שטערנהארץ, בנו בכורו של מוהרנ"ת, נולד בשנת תקס"ג, דר בברסלב, בניו: ר' נחמן, ר' נפתלי הערץ, ור' דוד צבי, וראה עוד אודותיו בשיש"ק ח"ב מן אות תקע"ח.

ואי אפשר לעשות לו מאומה, אם הוא שוכב אז הוא שוכב. שום דבר לא עזר להם, והם נאלצו לחפור קבר אחר.

בעבור תקופה קצרה, כשר' דוד צבי נפטר, קברו אותו בחלקה ההיא.

(השואל: האם הכרתם את היהודי שקפץ פנימה?) כן, הוא נהג לחלק צדקות, הוא חילק הרבה צדקה, הוא היה יהודי טוב, שכחתי את שמו, יוחנן גלנט זוכר אותו. (השואל: הוא חילק צדקות בברסלב?) באומן, כמו ר' יוסף ארליך. הוא נהג לאסוף כסף, לבוא לאומן ולחלק לאנשי שלומינו.

(השואל: היכן ממון ר' יוסף יונה בנו של רבי נתן?) באומן, ליד ר' נחמן חיה' לעס^{טו}. ור' נחמן ור' שכנא קבורים בברסלב.

אנשי שלומינו לא רצו שיקברו מישהו נוסף ליד קברו של רבי נתן, כדי שיוכלו לעמוד שם. הם רצו שסביב הקבר יישאר שטח ריק, כדי שיוכלו לעמוד שם ברווח.

(השואל: רבי נתן לא אמר שהוא יהיה אצל הרבי?) זה כבר ענין בפני עצמו, אולם אנחנו נהגנו ללכת ולהשתטח על ציונו של רבי נתן.

(השואל: מהו לשונו של רבי נתן?) (רלוי"צ ממחיש לנוכחים: כאן זה ציונו של הרבי – החצי הזה ריק, אמר רבי נתן בזה הלשון כשהוא ממחיש בידו:) "כאן הרבי, כשירצו לדבר עימי – אני כאן^{טז}!". האוהל (אשר על ציונו של הרבי) קטן הוא.

(השואל: שואלים היכן זה ממוקם כהיום?) כהיום? אינני יודע!

^{טו} ר' נחמן בן חיה בת רביז"ל

^{טז} עי' שיש"ק ח"א, תרע"ח: פעם אחרי ששהה מוהרנ"ת על ציון רביה"ק, סובב עצמו אל מול אנ"ש שעמדו שם, והראה בידו על הציון הקדוש וענה ואמר: "וויל מען רעדן מיטן רבי'ן - איז דא!; וויל מען רעדן מיט מיר - איז דא!" (והחזה אז בידו על מקום עמידתו שעמד אז, מימין לציון הקדוש; כאומר שיהיה שרוי תמיד אצל רביה"ק. ואין הכוונה שרימו בזה שאין לבוא להשתטח על מקום גניזתו בברסלב).

"הנה אנכי מרביץ בפוך אבניך"

כתוב בזוהר הקדוש (עה"פ¹): "הנה אנכי מרביץ בפוך אבניך ויסדתיך בפסירים", אמר רבי אלעזר, יש אבן טובה הנקראת 'פוך', וכשיכחלו את העיניים עם הפוך הזה, אזי יראו כיצד הבית המקדש עומד למעלה בשלמותו, ולא נגעו בו כלל².

מן השמים עושים קונץ כזה, הוא עולה למעלה לאוויר, ואילו כאן (בעיניים גשמיות) זה נראה בנין פשוט; מנתצים ושורפים אותו, מבעירים אותו באש (אולם באמת לא איכרו ולא שרפו אותו כלל!).

(ר' נחמן: בתפילה שאחר התיקון הכללי אומר רבי נתן: 'עזרני בזכות הצדיקים הגנוזים פה'. מה הפשט בזה, מדוע 'הצדיקים'? ראוי היה לכתוב 'בזכות הצדיק'?) סמוך לציונו של הרבי היה קבור מגיד, והמגיד הזה נפטר כמאה שנה לפני הרבי. בעבר אף היה אוהל על קברו. נכדיו של המגיד ההוא התגוררו באומן. האוהל שעל קברו נפל שנים רבות לפני כן.

(מושחחים אודות ציון רבינו וגבולות הביה"ח ובענין כהנים - מאד לא ברור!)

כשהרבי נסע מזלאטפאליע לאומן (בדרכו לברסלב); בדרך ההיא חייבים היו לחצות דרך 'הגשר המת', גשר זה ממוקם בדיוק מול השדה בה נטמן הרבי. יש שני דעות בענין: דעה אחת אומרת, שהרבי עצר, ניגש לשדה, ולאחר שהתעכב שם זמן מה,

¹ ישע"י נד, יא.

² פקודי ר"מ ע"ב, וז"ל שם: הא כתיב (ישעיה נד) "הנה אנכי מרביץ בפוך אבניך". מרביץ לאתקנא תבירא. מאי 'בפוך'? כמה דאת אמר (מלכים ב ט) "ותשם בפוך עיניה". אבנים אית דאקרון פוך. מאי טעמא האי? אמר רבי אלעזר רזא איהו, ורזא דא למחצדי חקלא אתייהיב למנדע. תא חזי, אינון אבנין דיסודי ציון וירושלים, חס ושלום דשליטו עלייהו שאר עמין, ולא אוקדו לון, ולא אתוקדון, אלא כלהו אתגניזו, וגניז לון קודשא בריה הוא, וכל אינון יסודי ביתא קדישא כלהו אתגניזו, ולא אתאבידו מנייהו אפילו חד. וכד יהדר קודשא בריה הוא ויוקים לה לירושלם על אתריה, אינון יסודי אבנין קדמאי, יהדרון לאתרייהו, ולא ישליט בהו עינא אחרא (נ"א בישא), בר בזמנא דיכחול בר נש עינוי בההוא פוכא, וימלי עיניה מניה, וכדין יחמי כל אבנין וכל יסודי ירושלים, מתקנן על אתרייהו, דלא שליטו בהו שאר עמין, וכל אינון אבנין יקרין אחרנין, וכל אינון בניני אבנין, כלהו קיימי על קיומיהו!

ענה ואמר: "כמה נאה ויפה לשכב על בית החיים הזה!", וחזר למקומו. ויש דעה אחרת, שהרבי לא ניגש לשדה, אלא מרחוק החווה בידו, וענה ואמר: "כמה נאה ויפה לשכב על בית החיים הזה!".

(השואל: בשעה שרבי נתן הדפים את הסיפורי מעשיות עם תרגום ללשון הקודש היתה איזו קפידה?) להפך, כשרבי נתן הדפים את הסיפורי מעשיות בלשון זשארגאן, היתה קפידה מהרב מאפטא (מחבר הספה"ק אוהב ישראל).

הוא החזיק מהספר (אבל סבור היה שצריך להדפיסו) רק בלשון הקודש, ואילו רבי נתן רצה להדפיס את לשונו של הרבי, רבי נתן רק רצה את לשונו של הרבי! חוץ מזה הוא לא רצה שום דבר, ולכן הדפים בחלק התחתון את לשונו של הרבי, ובחלק העליון בלשון הקודש.

הלשון קודש גם הוא מדויק לפי לשונו של הרבי, רבי נתן היה בעל לשון נפלא מאד, והלשון קודש תואם במדויק ללשונו של הרבי. פעמים רבות מחמת דקדוקי לשון משנים את הלשון, אולם רבי נתן בחר רק בלשון זה, שהכל יהיה תואם בדיוק רב ללשונו של הרבי, ללא כל שינוי.^ט

^ט עיי' בחיי מוהר"ן, רי"ז, מש"ש מוהרנ"ת, וז"ל: "שוב שמעתי מאיש אחד שנסע עמו זכרונו לברכה בעת שיצא מזלאטיפאליע לדור פה ברסלב, ואז בדרך נסיעתו עבר דרך אומין, ומדי נסעם בכניסתם לעיר עברו סמוך אצל בית החיים. ענה רבנו ז"ל ואמר: "כמה נאה ויפה לשכב על בית החיים הזה!". וכשמעי זאת עמדתי מרעיד כי עתה אנו רואים שזה כמה שנים מקדם עלתה זאת במחשבה, ונודע לו שמקום מנוחתו יהיה באומין, כי בעת שנכנס לברסלב היה כמה שנים קדם הסתלקותו. וכל מה שעבר עליו מיום שנכנס לברסלב עד יום הסתלקותו, וכל מה שפעל באלו השנים אפלו כפי מה שהתנוצץ בדעתי לא יספיקו כל אילי נביות לבאר אפס קצה מהם. ועצת ה' לעולם תעמד, כי סוף כל סוף נשארה המתנה טובה בידינו מאחר שזכינו שהחמדה גנוזה בסביבותינו באומין כאשר עלתה במחשבה לפניו זה כמה. ועל ידי זה עדיין יש לנו תקוה לזכות לכל הטוב אשר חפץ להיטיב עמנו לנצח!".

^כ אין כוונתו רק בלשון אידיש בלי לשון הקודש, אלא כוונתו היה 'שלושון רבינו בהכרח להיות!'. ועיי' בההקדמה לספה"ק סיפורי מעשיות, מש"ש מוהרנ"ת: "פע"א גילה (רבינו) דעתו, שרוצה להדפיס הסיפורי מעשיות; ויהיה למעלה כתוב בלשה"ק ולמטה בלשון לע"ז", ודוק והבן.

^{כא} עיי' בסוף ההקדמה שניה, מש"ש המעתיק (ר' נחמן טולטשינער ז"ל), וזל"ש: "אדמו"ר מוהר"ן צוק"ל, סיפר המעשיות בלשון אשכנז הנהוג במדינתנו, ומורינו הרב רבי נתן זצ"ל - ראשון שבתלמידיו היקרים

'יוסל חזן' חוזר מסורו...

(ר' משה: האם שמעתם על המעשה מחזן שהרכי הורה לו לומר זמירות מוצאי שבת, והוא החל לומר, ומעה ואמר, 'חלפה עונת מטתי'^{כב}, אחר כך השתמד ולבסוף...?) חזר למוטב, כן כן.

(ר' משה: המעשה היה שהרכי ביקש שיספרו לו חדשות, אז סיפרו לו מעשה, שהיה איזה חגא, אך במקום לומר 'ארבעים כמרים ושלושה לחמים', התבלבל המספר ואמר...), לא, סיפרו לרבי שיש חגא אצל הגויים שנקרא 'סאראק סוועטיע' - 'ארבעים קדושים'.

אחד בא לרבי בלילה, היה זה ב'ליל העוורים'; באוקראינה 'ניטל' מכונה 'ליל העוורים!'. אחד בא לרבי, ורצה לספר לרבי מדוע החגא שלהם נקראת 'סאראק סוועטיע' - 'ארבעים קדושים'.

(ר' נחמן: יוסל חזן הוא זה שסיפר?) לא, סיפרו זאת לרבי. בזמן ההוא יוסל חזן כבר היה משומד. אחד הנוכחים שעמד לפני הרבי סיפר זאת, שהשתתפו שם בערך ארבעים אנשים. (ר' נחמן: הסיפור התרחש באיזה יער), אם אינני טועה היה להם לחם אחד, או שלשה

ז"ל, העתיקם על לשה"ק והוריד את עצמו בכיוון ללשון פשוט בכדי שלא ישתנה הענין אצל הקורא אותם בלשה"ק, מכפי מה שסיפרם הוא ז"ל על לשון אשכנז הנהוג בינינו, וזה סיבה אשר נשמט מלשונו הקדוש לשונות פשוטים כאלה בכמה מקומות, זה הטעם הוא כפי מה ששמעתי ממנו ז"ל (ממוהרנ"ת) על פי פשוט, וחופץ שהיה לו טעמים כמוסים אשר לא זכיתי לשמוע ממנו ז"ל. וראוי להאמין בזה, שהיו לו עוד טעמים כמוסים, כי זה ידוע מספריו הקדושים אשר היה בעל לשון גדול וכאן הוריד את עצמו ללשון פשוט, לכן ראוי להאמין שהיה לו כיוון גדול בזה, ואיש אמונות יבוא לו רב ברכות, אכ"ר.

^{כב} עיי' שיש"ק ח"ג תק"ן: מאמר 'אקרוקתא' שמעתי שנאמר בשבת הראשון שנכנס רביז"ל לברסלב, סוף שנת תקס"ב (חיי"מ נ"ט), כשהעתיק רבינו את מקום מושבו מזלאטיפאליע לעיר ברסלב באלול שנת תקס"ב, ובאו בני העיר לקבל את פני רבינו, ובא גם החזן שכינו אותו 'יוסל חזן', וסייע לרביז"ל בסידור הכיסאות וכיוצב"ז, כי רצה להחניף לרבינו, מחמת שתושבי העיר לא חבבו אותו, וסבר שעיי"ז שיראו שרביז"ל מקרבו יוכל לשנות את דעתם; אולם רבינו לא קירבו כלל. ובליל שבת הראשון לכניסתו לעיר ערך שם רבינו את שולחנו, ובאו בני העיר לעריכת השולחן של רביז"ל, וביניהם בא גם 'יוסל חזן' הנ"ל, ורצה לזמר לפני רבינו את הזמר 'מנוחה ושמחה'; ותיכף פתח רבינו את פיו הקדוש והתחיל לומר לפני העולם: "אז מען הערט א נגינה פון א מנגן רשע, איז קשה לו לעבודת הבורא". ותיכף סגר 'יוסל חזן' את פיו; וגילה אז רבינו את התורה 'אקרוקתא' שבליקו"מ קמא סי' ג'. אח"כ במוצ"ש בסעודת מלו"מ בא שוב החזן הנ"ל והתחיל לשיר ללא רשותו של רבינו את הזמר 'המבדיל בין קודש לחול', וכשהגיע לתיבות 'חלפה עונת מנחת' - טעה ואמר: 'עונת מטתי'... ואמר עיי"ז רבינו: "ער זאגט אויס וואס ער איז". ומרוב בושה שנתגלה קלונו ברבים עקר 'יוסל חזן' דירתו וברח מברסלב, ונדדע ונתפרסם אח"כ בעיר ברסלב שנפל מדרך היהדות עד שנשתמד רח"ל.

לחמים, ומאחר והיו רעבים, אכלו את כל הלחמים שברשותם, וכולם שבעו ואף הותירו מלחמם, ומאז קיבלו את הכינוי: 'סאראק סוועטיע'.

(אולם אותו יהודי) סיפר את הסיפור בדיוק הפוך. (הוא סיפר:) שהיו 'ארבעים לחמים ושלושה אנשים', והשלושה אכלו ארבעים לחמים ושבעו! צחקו כולם... ככה סיפר אותו יהודי לרבי.

(נענה הרבי ואמר:) 'ככה?!' – אם כן יוסל חזן חוזר בו מסורו! הוא שב ליהדותו! מאחר והוא סיפר את הסיפור באופן כזה, הוא טעה – אם כן יוסל חזן חוזר בתשובה! (השואל: הרבי ביקש שיספרו לפניו חדשות?) הלא 'בליל העיוורים' נהגו לשוחח. אז היה אחד שרצה לספר לרבי את המעשה מ'סאראק סוועטיע', ונהיה שם איזה 'חגא', ככה מכנים הגויים את החגא ההוא.

(השואל: לא למדו בליל ניטל?) נהגו לשוחח ולספר סיפורים, אז היהודי ההוא סיפר זאת לרבי, והוא טעה בסיפורו, ונהיה שם צחוק. (נענה הרבי ואמר:) 'ככה?!' אם כן יוסל חזן כבר חוזר בתשובה'.

(ר' נחמן: מיהו יוסף חזן? זה שהיה לבוש באיזה מלבוש קרוע בשעה שהרבי סיפר את המעשה מבעל תפילה³²?) זה מישוהו אחר. יוסל חזן ברח הרי מהעיר ברסלב, היתה לו מעות בפיוט 'המבדיל' (ואין זה יוסל חזן השייך למעשה מבעל תפילה).

---

³² עיין חיי מוהר"ן ס"ב: המעשה של הבעל תפלה התחילה אחר שסיפר עם החזן רבי יוסף דפה, ואנחנו עמדנו לפניו, והחזן הנ"ל היה מלבושו קרוע. ענה ואמר להחזן: הלא אתם בעל תפלה שעל ידה נמשך הכל (היינו כל ההשפעות) ומדוע לא יהיה לכם מלבוש (שקורין קאפטיין)? ובתוך כך התחיל לספר בזה הלשון: כבר היה מעשה כזאת שהיה בעל תפלה, וסיפר כל המעשה. ובתחילת סיפורו לא ידענו שמספר מעשה ממעשיות שלו, רק סברנו שמספר מעשה סתם שאירע כך. רק אחר כך כשנכנס בדברים הבננו נוראות הענין שמספר, שהוא מעשה נוראה ממעשיות שלו. שהם סיפורי מעשיות של שנים קדמוניות!

'קלא דלא פסיק'

כמו כן יש מעשה שהתרחש בלאדיזין. הרבי השתתף בברית שהתקיימה בעיר לאדיזין, והרבי השתתף גם ב'שלום זכר'.

בליל שבת, בשעה שהרבי ישב בשלום זכר, בא החזן, החזן ההוא היה מתנגד, והבעל הבית ביקש מהחזן שיזמר את הניגון 'מנוחה ושמחה'. (כך היה נהוג אז) החזן בא לזמר 'מנוחה ושמחה'.

הבעל הבית ביקש מהחזן שיזמר, אולם הוא מיאן. הוא טען: 'איברתי את הקול'. נענה הרבי ואמר: 'אני אתן לך קול - לעולם לא תאבד את קולך!'

הוא לא הבין את עומק דבריו של הרבי, הוא חשב שהרבי מתכוון לטובה, (שהרבי מברכהו): 'יהיה לך קול - לעולם לא תאבד את קולך'.

כשהגיעו לברית, בדרך כלל החזן היה משתתף בכל הבריתות, החזן היה זה שעורך את ה'מי שברך', וכך עשה לפרנסתו. על כל 'מי שברך' שעשה, גבה סכום כסף, כמו כן אמר את הברכות כדרך החזנים. אולם בברית זו החזן לא הופיע, החזן איננו, והלא זהו מקור פרנסתו? הוא אמור להגיע לפני כולם, אך הוא אינו נוכח?!

כשהלכו לביתו לשאול היכן החזן, השיבו בני ביתו שהוא כבר יצא לפני זמן רב.

בקיצור, הלכו לחפש אחריו, ותפשו אותו כשהוא עובר עבירה רח"ל, והיה זה 'קלא דלא פסיק!', זה מה שאמר לו הרבי, 'אתן לך קול - קול שלא יפסק לעולם!'

הוא היה מתנגד, פנימיות כוונתו היתה לא יזמר, ועל ידי זה הרבי יהיה נסער: 'החזן אינו מזמר - וכי דבר של מה בכך הוא?!'

'אין לך קול? מעכשיו כבר יהיה לך קול!...'

סיפור זה כבר נדפס בספרים, כן? (ר' משה: הסיפור מובא ב'טובות זכרונות'. הסיפור התרחש בשבת הראשונה לכניסתו של הרבי לעיר ברסלב?) הסיפור התרחש בעיר לאדיזין, מספר שנים מאוחר יותר!

היה זה בשלום זכר, הוא לא רצה לשיר, ולברית הוא לא הגיע.

(ר' נחמן: יש מעשה מרבי נחמן טולטשינער - כך כותב בנו ר' אברהם ר' נחמן'ס - שהחזן לא רצה לזמר, הוא אמר: ר' נחמן זמר אתה, ומאז והלאה הוא...^{כ"ג}) כן כן.

הלא ר' נחמן טולטשינער לא ניגש לעמוד בחיי רבי נתן, מעולם לא!

ממתי החל להתפלל לפני העמוד? הוא החל להתפלל עוד לפני כן - בעיר ברסלב. בברסלב הוא התפלל ביום הכיפורים, ובהמשך אמרו אנשי שלומינו: הלא ר' נחמן יודע להתפלל היטב, שנה שעברה הוא כבר התפלל לפני העמוד ביום הכיפורים! ומאז מונה לבעל תפילה בראש השנה.

בשנת תר"ח הוא עזב את העיר טולטשין ועבר לגור בברסלב. שמונה עשרה שנה הוא התגורר בטולטשין, ואחר כך שמונה עשרה שנה בברסלב, ואחר כך עוד שמונה עשרה שנה באומן.

לאומן הוא נכנס בשנת תרכ"ו ונסתלק בשנת תרמ"ד^{כ"ד}; בשנת תר"ח הוא נכנס לעיר ברסלב עד תרכ"ו, ובשנת תרכ"ו נכנס לאומן. (ר' נחמן: כשרבי נחמן טולטשינער בא לאומן רק רבי נפתלי היה אז בין החיים? (שכן רבי נתן נפטר כבר בשנת תר"ה) רק רבי נפתלי, כן.

^{כ"ד} עי' כוכבי אור, שיחות וסיפורים, אות מ"ח: ומדי עסקי לכתב ולהודיע לדורות חשיבות ומעלות אבי ז"ל, הנני להודיע מה שזכה פעם אחת בליל שבת קדש פרשת בשלח (שנקרא שבת שירה) שנתחבר אז עם מוהרנ"ת ז"ל בנסיעתו לליפיוועץ, ולילך אתו שם על שמחת בן זכר בבית איש אַחַד שְהִיָּה לוּ הַפְּרוֹת עִם מוהרנ"ת ז"ל. אַבְּל נִמְצָא אַז בְּזֹאת הַבֵּית חָזַן אַחַד אֲשֶׁר מוהרנ"ת ז"ל בְּקֶשׁ מְזֶה הַחֲזָן לִנְגֵן לְכַבֵּד שְׂמֵחַת שַׁבַּת הַנִּל, וְזֶה הַחֲזָן הָיָה מִצַּד הַמִּתְנַגְּדִים, וְכִדִּי לְהַכְעִיס לְמוהרנ"ת ז"ל לֹא רָצָה בְּשׁוּם אִפֵּן לִנְגֵן. וְעֵנָה וְאָמַר מוהרנ"ת לְאָבִי ז"ל נִגֵּן אִתָּה (זִינֵג דִּיא). וְהִתְחִיל אָבִי ז"ל לִנְגֵן וּלְשׁוֹרֵר אֶת הַשִּׁירָה בְּנִעְיָמָה נִפְלְאָה לְכָל אֲזֶן הַשׁוֹמֵעַ. וּמוהרנ"ת ז"ל אָמַר לוֹ אַחֲר־כֵּן לֹא יִדְעֵתִי כָּלֵל, הֲלֹא יֵשׁ בִּיכֻלְתָּהּ לִנְגֵן. וְהַחֲזָן הַנִּל נִתְבַּשֵּׁשׁ אַחֲר־כֵּן לְפָנָי כָּל הָעוֹמְדִים שָׁם. וְהָרַב ז"ל מִטְּשָׁעֵהֲרִין אָמַר פֶּעַם אַחַת שֶׁשָּׁמַע מֵאֲנָשִׁים הַבְּקִיָּאִים בְּאָבִי בִימֵי בְּחֻרוֹתָיו, שֶׁבְּאִמַּת לֹא הָיָה לוֹ כָּלֵל בְּתַחֲלַת יָמָיו קוֹל נְגִינָה נִפְלְאָה כְּזֶה. וּמֵאָז וְהֲלֹאָה הִתְחִיל לִנְגֵן לְפָנָי מוהרנ"ת ז"ל בְּסַעֲדַת שַׁבַּת קִדְשׁ וְכִדּוּמָה. וְלְפָנָי הָעֵמוּד נִתְיָרָא מוהרנ"ת ז"ל לְהַעֲמִידוֹ יַעַן אֲשֶׁר יָדַע שֶׁבְּרַב תְּבַעֲרַת לְבָבוֹ וְהִרְגִּישׁוּ דְבוּרֵי הַתְּפִלָּה, וּבְתוֹסְפוֹת אִימְתָא דְצְבוּרָא יְכוּל לְהַגְבִּיָּה אֶת קוֹלוֹ עַד שֶׁיְהִיָּה נְזוּק חֵס וְשְׁלוֹם בְּהִרְאָה (כְּמוֹ שֶׁנִּזְדַּמֵּן לְפַעְמִים בֵּין הַחֲזָנִים). וְאִף-עַל-פִּי־כֵן אַחַר פְּטִירַת מוהרנ"ת ז"ל נִתְעוֹרְרוּ אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ לְהַעֲמִידוֹ לְפָנָי הָעֵמוּד בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וַיּוֹם הַפְּפוּרִים. וְהִתְעוֹרְרוּת הַצְּבוּרָה מִתְּפִלְתּוֹ קִשָּׁה וְכַבֵּד לְבָאָר בְּכַתָּב.

הלא זהו מה שרבי נחמן אמר: 'התגוררתי 'בטולטשיין' שמונה עשרה שנה, התגוררתי 'בברסלב', והתגוררתי 'באומן', אולם כולם מכנים אותי: 'נחמן טולטשינער', ואילו את 'ר' שבתי ברסלבר' מכנים כולם 'שבתי ברסלבר!', הוא קנא בו על שקיבל כינוי 'שבתי ברסלבר!'.

בכל המכתבים (בעלים לתרופה בהם מוזכר שמו) מופיע: 'ר' נחמן טולטשינער', 'טולטשינער'!.

הרב מטשעהרין – שפלות והצנע לכת!

(ר' נחמן: כמדומני, הרב מטשעהרין התבטא גם הוא ואמר 'שהוא מקנא באחיו') ר' חיים הרב מברסלב, זה כבר משהו אחר: 'ללמוד אני יודע, אבל חסיד – יש לי אח!'.

(ר' נחמן: כך התבטא הרב מטשעהרין? הוא לא קנא בו על שהוא מכהן כרב העיר ברסלב?) כן כן, וודאי, הוא מאד קנא בו, הוא רצה להשאר בברסלב, ואז היה מכהן וממלא את מקומו של הרב (אביו ר' הערש לייב).

בשעה שהוא נכנס לעיר מטשעהרין ר' נפתלי עדיין היה בין החיים – אם אני לא טועה, אביו ר' הערש לייב נפטר או בתרכ"ח או בתרכ"ט, אולם אינני בטוח בזה – ואילו הוא מונה לכהן כרבה של מטשעהרין עוד בחיי רבי נפתלי (ר' נפתלי נפטר בשנת תר"כ) שנים רבות לפני כן.

הרב מטשעהרין לא רצה, הוא בשום אופן לא רצה (להתמנות לרבה של מטשעהרין). באו אנשי שלומינו מהעיר מטשעהרין ולקחו את הרב מטשעהרין לאומן, דיברו איתו ושיכנעו אותו: 'שלא תפסק הרבנות במטשעהרין' – בחיים חיותו של הרבי כיהן שם ר' שמואל יצחק כרב – 'שישאר שם רב מאנשי שלומינו'. הם ראו שאין להם את מי למנות לרב כי אם את ר' נחמן (גולדשטיין, הרב מטשעהרין).

(ר' נחמן: הוא מונה לרב תכף אחרי ר' שמואל יצחק?) בוודאי, כן כן!

הם ראו שאין להם רב אחר, היה שם את הרב מטשערקאס שהיה למדן גדול (והעיר מטשעהרין היתה תחת מגידותו, ואנ"ש העריכו בדעתם כי:) הרב מטשעהרין יהווה כח חזק עבור אנשי שלומינו.

הוא לא רצה בשום פנים ואופן, הוא לא רוצה להתמנות כרב, הוא רוצה לשבת וללמוד וזהו. אמר לו ר' נפתלי: 'אינך נוסע לטשעהרין כדי להתמנות לרב, המשך לשבת וללמוד, אולם כשיבוא אחד עם שאלה, ואתה יודע והוא אינו יודע - וכי לא תשיב לשאלתו? אתה יודע והשני אינו יודע - השב לשאלתו!'

ואכן, במשך כל השנים נהג באופן זה - הוא ישב ולמד!

היה שם רב נוסף ושמו ר' יחזקאל שהיה חסיד מטשערקאס, וגם הוא היה למדן גדול. אולם מה ההשוואה בינו לרב מטשעהרין?!

שאלות פשוטות היו באים לפתחו של ר' יחזקאל, למעט גיטין בהם הרב מטשעהרין היה מסדר את השמות. את השמות הוא לא רצה להשאיר לאחרים, הוא שמר עליהם.

כעבור כמה שנים הוא ראה: 'אוי, אח שלי מתגורר בעיר ברסלב, 'עירתו של הרבי', ואילו אני מתגורר בטשעהרין?!... הוא ראה כיצד נראית העיר טשעהרין, הקימו שם בית כנסת, היה זה בית כנסת מפואר - הייתי שם פעם - ומסביבו פרדס נאה ומרהיב ביופיו, וב'מזרח' בית הכנסת היו מקומות ישיבה רבים ואנשים נדחקו שם - 'מזרח'...

נענה הרב מטשעהרין: 'המקום שם כל כך צפוף וצר מהכיל, אמנם הגופים צפופים, אולם הלבבות מרוחקים זה מזה'... כך התבטא הרב מטשעהרין.

(ר' נחמן: האם שמעתם שהרב מטשעהרין השתתף פעם בריקוד בעיר טשעהרין; אנשי שלומנו בטשעהרין פצחו פעם בריקוד ויחד עמם גם הרב מטשעהרין, וכמה פעמים באמצע הריקוד עצר הרב מטשעהרין, ונענה בסגנון לשון כזה: 'מה חסר להם לאנשי שלומינו? בני, חיי', ככה מנה כמה וכמה ענינים שונים, ובהמשך הזמן נוכחו לראות, שכל אלו שלקחו חלק בריקוד ההוא - כולם נושעו בישועה הצריכה להם! סיפור זה שמעתי מר' אימשע מאיר).

זהו אכן סיפור נאה, אינני יכול להעיד כי הוא אינו נכון, אולם לפי מה ששמעתי, דרכו של הרב מטשעהרין לא היתה בכך, לא זו היתה דרכו. הוא היה צדיק מסוג אחר, מעולם לא היתה זו דרכו, לדבר דיבורים מסוג זה.

בזמן שהותו באומן לא גילה שום גינוני רבנות כלשהם. הוא נענה ואמר: 'השארתי את 'הרב' במשעהרין, לא הבאתי אותו עמי!...'.

באים על ראש השנה: 'את הרב השארתי במשעהרין, אני לא רב, אני לא כלום!'. דבר זה דורש תעצומות נפש, להשאיר את 'הרב' שם, לא להביאו עמו, (שכן בדרך כלל:) הוא מצטרף מאליו.

לפי הסיפורים ששמעתי על הרב ממשעהרין; אני הייתי במשעהרין בשנת תרע"ו - עשרים ושתים שנה לאחר הסתלקותו, הוא נפטר בשנת תרנ"ד. כולם עוד הכירו וזכרו אותו, אפילו בחורים צעירים עוד זכרו אותו!

הטבתי לשמוע אז המון סיפורים, (מהם הבנתי כי:) דרכו לא היתה בכך, היתה לו דרך אחרת, הצנע לכת, הכל היה מוסתר, ואפילו אם לפעמים פצח בריקוד, גם אז היה זה כדרכו בצניעה ובשפלות, ותכף נעלם! זו היתה דרכו - צדיק נסתר!

הוא היה כליל המעלות! רואים הרי מה הוא היה; מקובל גדול, וגאון - הכל הוא היה!

לכן, כשאני שומע שיחה כזו על הרב ממשעהרין, זה לא תואם. אמנם אינני יכול לומר בפירוש 'לא' - 'לא ראינו אינו ראייה', אולם זה לא נדבק - לפי מה ששמעתי כיצד ניהל את אורח חייו.

גזלת ממני לילה!

יהודי שכיהן כרב ומעולם לא השתתף בחתונות, מעולם לא עמד לסידור קידושין, מעולם לא! כשהבעל הבית (הבעל שמחה) הזמין את הרב לסידור קידושין, הוא לא הלך - הרב השני (ר' יחזקאל) היה זה שהלך.

היה פעם שהשמש - זה שמסדר את כל עניני החופה וכו'; הוא עסוק הרי בהזמנת כל הנגידים וכו', אז הוא שכח להזמין את הרב. הבעל הבית אמר לו: 'תזמין את הרב'. (אולם השמש אמר בלבו:) 'הלא הרב ממילא לא מגיע', ולכן לא הזמין אותו.

למחרת, נכנס הבעל הבית לרב והגיש לפניו מאכלים - מעט לעקאך, כדי שיברכו. (נענה הרב לבעל השמחה: 'אינני יודע מאומה, היתה שמחה במעונך?!')

שאל הבעל הבית את השמש: 'וכי לא ביקשת מהרב שיבוא?!'. (ענה השמש: 'לא היה לי זמן'. שאל אותו הרב: 'מדוע לא באת לבקש ממני?!'. (ענה השמש: 'לא היה לי זמן'. (ענה הרב לשמש ואמר: "גזלת ממני לילה!").

כך היה מנהגו של הרב: בכל לילה שהתקיימה חופה - כשהזמינו אותו - בלילה ההוא הוא נשאר ער! הלא הוא היה אמור ללכת לחופה ולשהות שם, (או במקום זה, נשאר ער והיה עוסק בעבודת ה').

'גזלת ממני לילה!' - אתה מבין איזה רב הוא היה!

הוא היה אדם מסוג אחר לגמרי, הצנע לכת מופלג! הנהגה של 'בלתי לה' לברו! אני מדבר הרי מהרב מטשעהרין! שם הוא בגן עדן במחיצת אנשיו של הרבי - צדיק כזה!

(ר' נחמן: הלא הרב מטשעהרין היה יושב ולומד עד הערב, ותוך כדי לימוד, היו קוראים לו לבוא ולהשתתף בחתונות צאצאיו. באחת החתונות, בלילה, משום מה הוא מיאן להשתתף בריקודים, הוא אמר: 'כשהקדוש ברוך הוא יעזור; לעת עתה אינני יודע מה יהיה בהמשך. כשהקב"ה יעזור, עוד כמה שנים כשיהיו להם ילדים, או אז יזמין קליומר, אבל נכון לעכשיו אינו יודע'. ואכן לאחר חמש שנים נפרדו הזוג הנ"ל. סיפור זה שמעתי מפי ר' אברהם שטרנהארץ).

הוא היה אדם מיוחד במינו, אדם מרומם ונעלה הוא היה - בכל התחומים! הוא רחש אהבה עצומה לכלל אנשי שלומינו! יהודי כזה, הוא היה מסתובב לפני תפילת מנחה (של ערב ראש השנה בזמן הקיבוץ) ומביט על פניו של כל אחד ואחד: 'ראיית פני הצדיק^כ!' - עבודה כזו!

הוא היה אדם מלא, וממילא התקשה לעמוד זמן רב כל כך על רגליו, אך אעפ"כ בראש השנה, היה עומד כל התפילה כשפניו לצד הקיר. כשהוא הסתובב, פניו בערו,

^כ עיי' ליקוטי מוהר"ן תו' ד', ועיי' פרפראות לחכמה שם אות כ"ד: התיקונים שנעשין על ידי הסתכלות פני הצדיק עיין בסי' קצ"ב שבכל ספר וספר נמצא דמות דיוקנו ואור פניו של זה הצדיק והחכם שחידש אלו הדיבורים שבזה הספר ועיין בסימן קנ"ג מבואר שם שהתלמיד כשזוכה הוא מקבל אור הפנים של הרב ממש וכו' ועיין סימן ר"ל.

מפליא היה להסתכל על פניו! הוא היה אדם מורם מעם! (אחד הנוכחים: הוא השקיע את מיטב כוחו בספרים!) **כן! כן!**

המעתיק – ר' נתן בייטלמאכער

(ר' משה בינגשטוק: אתם שמעתם שהרב מטשעהרין רצה שר' אלטר מפליקער יכתוב את ספריו, ובערוך ימיו, כשר' אלטר סבל מחולי בידיו, נענה הרב ואמר, שזהו עונש על שלא כתב את ספריו.) ר' נתן הזקן (בייטלמאכער^{כ"ב}) כתב הרי! הוא היה זה שכתב! (ר' נחמן: ר' נתן בייטלמאכער, וודאי!)
(השואל: הוא התגורר בטשעהרין?) וודאי, הוא היה מטשעהרין! בנו של ר' פנחס יהושע^{כ"ט}!

הוא היה ה'ספרא רבא' של הרב משטעהרין, הוא שילם לו חצי 'גילדן' עבור כל דף. בהמשך, שכר הרב מישהו אחר שיכתוב עבורו, אולם למעשה לא היה מרוצה מעבודתו, והחזיר את ר' נתן שיכתוב, הכתיבה שלו היתה טובה יותר.

---

^{כ"ב} גם עיי' עוד בטעם זקנים קו' נ"ד, וזל"ש: "הלא היו נוסעים על ראש השנה, היה נוסע הרב מטשעהרין, וודאי, כולם יחד, ורצו לכבד אותו, 'את הרב!' אז הוא נענה ואמר: "השארתי את 'הרב' בטשעהרין, לא לקחתי אותו איתי!". אלו הם 'דיבורים', אמירה שלו היתה אמירה, לא דיבורים בעלמא!...

אני שמעתי מאותם יהודים, בראש השנה הוא עמד עם הפנים לקיר משך כל התפילה, הוא לא הסתובב לציבור! וכשהוא הסתובב, פניו בערו כמו אש, שטוף דמעות, בער כמו אש. אולם כל הזמן – פניו היו רק לצד הקיר. ערב ראש השנה לפני מנחה, היה מתהלך בבית הכנסת, ומסתכל על פניו של כל אחד מאנשי שלומינו! הוא היה אומר: "זוהי ראיית פני הצדיק!". כולם ידעו שהרב עורך סיבוב לפני מנחה בבית הכנסת, ומסתכל על כל אחד! אנו מדברים כאן מ'צדיקים', 'צדיקים', הם לא היו 'מפורסמים', כי אם 'צדיקים'!

^{כ"ט} ר' נתן ב"ר פנחס יהושע בייטלמאכער ברסלב'ר (נוסח מציבתו), נולד בשנת תרל"ד, עלה בא"י בשנת תרס"ט, ודר בבתי מחסה בירושלים העתיקה. נלב"ע כ"ד שבט תשי"א, ונטמן בחלקה ח' בביה"ח סנהדריה בירושלים (שיש"ק).

^{כ"ט} מטשעהרין - מגדולי תלמידי מוהרנ"ת

(ר' נחמן: גם ר' ברוך אפרים היה מאלו שכתבו עבורו!) כן כן. ר' נתן בייטלמאכער היה בעל לשון, הוא ידע לקרוא את החומר היטב היטב.

(ר' משה: אבל סיפור זה לא שמעתם – מר' אלטר טעפליקער?) לא, איך מגיע ר' אלטר לטשעהרין? הוא סבל מחולי בידיו? איזה מעשה זה?! אני ביקרתי בביתו של ר' אלטר באופן תדיר, לא היה לו שום חולי בידיו! מה הקשר שר' אלטר טעפליקער?... הוא הרי כל השנים התגורר בטפליק, כיצד מסתדר סיפור כזה, שהוא ביקש ממנו שיכתוב עבורו? ממי שמעת את זה? (ר' משה: ר' נתן צבי סיפר זאת פעם) לא, זה לא תואם למציאות!

(ר' נחמן: מן הסתם היה כותב מה ששמע מפעם לפעם, אבל לא בקביעות, שכן, איך הוא מגיע לטשעהרין?! בכלל, הוא היה כתבן גדול, הוא כתב הרבה. ה'בוידעם' של ר' אלטר היה מלא בכתבי יד, אולם זה כבר ענין אחר, אבל הרב שכר הרי סופר שיכתוב עבורו והוא שילם לו כסף!

(השואל: היו עוד ספרים מהרב ממשעהרין שאינם בנמצא כיום? ר' נחמן: הוא חיבר ליקוטי עצות על הזוהר, היה לו ליקוטי עצות על הזוהר, ליקוטי עצות על כל הש"ס!) כן כן, הרבה, הוא כתב עולם ומלואו.

כשבאים לכתוב במטרה להדפיס, הכתיבה צריכה להיות שונה לגמרי, צריך לדייק בכל מילה. הוא היה מאד מרוצה מר' נתן בייטלמאכער, הוא היה כתבן מעולה.

ועיקר הדגש הוא: כשבאים לכתוב במטרה להדפיס, צריך להזהר שלא לטעות; ווא"ו; יו"ד; אני יודע מה?... כל אות עלולה לשנות את משמעות הדברים. אם הוא כותב למדנות, אזי האותיות עלולות להידבק זו בזו, וקשה לפענח את הכתב.

הכותב צריך לכותב אות אות, לא לערב אות אחת בחרתה, ושלא יהיו לו טעויות, הוא צריך להכין את הספר לדפוס. ור' נתן היה מומחה לזה, אחרי שהוא כתב, ניתן היה להוריד את הספרים לדפוס.

^ל מוצאו מארץ ליטא, לפני התקרבותו לדעת רביז"ל היה מחשובי חסידיו של הרה"ק בעל הצמח צדק. חיבר ספר "באיבי הנחל" פי' עמוק על ליקוטי מוהר"ן (גידולי הנחל).

(ר' משה: אתם הכרתם את ר' נתן?) כן, בוודאי, כמה שנים, כאן בארץ ישראל. מעולם לא סיפר בן כמה הוא. ר' אברהם שטרנהארץ כן היה אומר בן כמה שנים הוא.

פעם שאלתי אותו: 'נתן, בשנים שהיית חתן אצל ר' נחמן טולטשינער, הוא עדיין היה בין החיים^ל?'. ענה לי ר' נתן: אה, אתה רוצה לדעת בן כמה אני?... הוא היה זקן, אולם בן כמה אינני יודע!

הוא היה אדם מופלא – ר' נתן הזקן, הוא לא היה אדם פשוט! גם כן נסתר, כל כך סבל, אה!

(ר' משה: אני שומע ששאלו אותו כיצד הצליח לסכול כל כך, אז הוא ענה: 'זה כפרה עבורי על שהתגרשתי מבתו של ר' נחמן טולטשינער) מלכה^ל!

שם יהיה לך טוב מאד...

(מושחים אודות ר' נתן בייטלמאכער וזוגתו הצדקנית גיטעלע ועל בנם שנפטר בקטנותו) היא (גיטעלע) מספרת איזה סיפור: "ראיתי בחלום יהודי מבוגר, שאלתי אותו: 'מי אתם?'. ענה לי היהודי: 'אני אביו של נתן ושמי פנחס יהושע'. החלה גיטעלע לבכות לפניו שהיא סובלת הרבה מאד. ענה לה ר' פנחס יהושע: 'שם יהיה לך טוב מאד, שם יהיה לך טוב מאד'. כך היא מספרת, זהו.

(ר' משה: אחד הילדים של ר' יוסף ארליך אמר לי: 'אני זוכר כיצד גיטעלע רצה אחרי עם אוכל!...') הוא סיפר לי, היה בחור בשם 'בנימין הצדיק', שהיה 'פרומער', בחור ירא שמים, שאף אחד לא רצה להשתדך עמו – 'בנימין הצדיק!' הוא היה צדיק. (ר' נחמן: א פארפרומטער.) אז הוא נכנס לחזון איש וטינה את צערו בפניו: 'אף אחד לא רוצה לקחת אותי'. ענה לו החזון איש: 'סע לירושלים, שם יש אחת בשם 'גיטעלע', אמור לה שאני שלחתי

לא בזוו"ר היה חתן ר' נחמן טולטשינער

לב עי' שיש"ק ח"ה, תקכ"ז: רבי נתן בייטלמאכר ז"ל התחתן בגיל חמש עשרה עם מרת מלכה בת רבי נחמן מטולטשין ז"ל. אחר כמה שנים כשרצה לעלות לארץ-ישראל ולא הסכימה זוגתו התגרשו, והשתדקה עם רבי אלטער טעפליקער ז"ל, והוא נשא לאשה את מרת גיטל שהתאלמנה מבעלה רבי ישראל מקארדאן ז"ל.

אותך אליה, שתדאג לך לשידוך! משהו אחר סיפר לי זאת, יחיאל צוקר סיפר לי מעשה זה.

הוא מגיע אליה: 'גיטעלע, החזון איש שלח אותי אליך שתדאגי לי לשידוך!'. תמהה גיטעלע: 'שאני ידאג לך לשידוך? נו, בוא לכותל'.

הוא הגיע לכותל, עומדות שם אשה ובתה ובכותל המערבי: 'הבאתי את בתי הנה, אנו מחפשים שידוך הגון עבורה ואנו לא מוצאים'. נענתה גיטעלע ואמרה: 'הנה חתנך עומד מוכן ומזומן!'. כן מספר יחיאל צוקר, שבנימין הצדיק סיפר לו מעשה זה.

היא גם עושה שידוכים וגם משלמת שכר שדכנות – היא לא לוקחת שכר שדכנות! (אחד הנוכחים: היא מעניקה טלית במתנה!) לא רק טלית אלא גם שאר דברים!

היא שירתה הרבה מאד את בעלה ר' נתן!

(ר' נחמן: כשיצאו מהעיר העתיקה (בשנת תש"ח) – ביום שהערכים כבשו את העיר העתיקה, עברתי ליד ר' נתן וזוגתו, הלכתי אז עם אמא שלי, ואחיותי, והיא – גיטעלע, הלכה עם בעלה ר' נתן. היא נתנה לו לסחוב קורה של מיטה, והיא סחבה מזרן ועוד כמה חפצים, ור' נתן מחמת זקנותו התקשה ללכת. ור' יוסף רונין הוביל את ר' שלמה ווקסלר בכל הדרך הזו – מהעיר העתיקה עד לעיר החדשה. הוא לא יכול היה ללכת – ר' שלמה, ר' שלמה ווקסלר היה חלש בהליכה. ובזכות מצוה זו הצליח לצאת את העיר העתיקה, שכן, כל הצעירים נשבו ונלקחו לשבי, וגם ר' יוסף רונין עדיין היה צעיר, עם קסקט וזקן קטן, אך בזכות זה שהוביל את ר' שלמה כל הדרך, הציל את נפשו).

רבו יתיר יסגי - לעילא מן דרגיה!

(ר' משה: רבי נתן פירש את המילים 'רבו יתיר יסגי לעילא מן דרגיה'?) "רבו יתיר יסגי לעילא מן דרגיה ויסב בת זוגיה דהות פרישא". 'רבו יתיר יסגי' – הקב"ה מגביה את הצדיק למעלה ממדרגתו, וזה כדי שיוכל לקרב אנשים כאלו שעד עתה היו רחוקים.

'רבו יתיר יסגני לעילא מן דרגיה', כדי ש'ויסב בת זוגיה דהות פרישא' – כדי שיוכל לקרב את אלו שעד עתה היו פרושים ומרוחקים, שגם אותם יוכל לקרב אותם. ר' אברהם ר' נחמן'ס אמר שכך ביאר רבי נתן.

(ר' משה: ר' אברהם ר' נחמן אמר: 'העולם הזה אינו שווה שיאנחו עליו ולו אנחה אחת!) הלא זה כתוב בסיפורי מעשיות מהחסרונות והמעלות של זה העולם^ט!

(ר' נחמן: "האר"י ור' חיים וויטאל; הבעש"ט והמגיד; ובכל פעם שמזכירים את הרבי מזכירים גם אותי!" – רבי נתן אמר פעם לשון כזה?! זהו דיבור אמיתי^י!

'כופה הקערה על פיה'

מובא בשם הבעל שם טוב הקדוש – כמדומני שהתולדות מביא זאת בשם הבעל שם טוב: אדם שבצעירותו היה כמו שהיה, אזי לעת זקנותו, אם הוא זוכה לזקנה ושיבה טובה, הוא עלול לשכוח לגמרי את שנות צעירותו. אלא שאז 'מהפכים הקערה על פיה' – תחתון הופך לעליון, ועליון הופך לתחתון, מראים לו: 'הנה הקערה כפי שהיתה לפני כן, אמנם בחלקה העליון אתה טוב, אולם בחלקה התחתון יש...!'

יש לשון כזה: 'כופה הקערה על פיה', מהפכים הקערה על פיה – שנות זקנותו יורדים למטה, ושנות צעירותו עולים למעלה: 'זה מה שיש לך, קח לך?!'

יד ע"י בהמעשה של הז' בעטלערס – ביום השני, מה שאמר הבעטליר החרש: ואתם סוכרים שאני חרש? אין אני חרש כלל. רק שכל העולם פלו אינו עולה אצלי לכלום, שאשמע החסרון שלהם. פי כל הקולות, כלם הם מן חסרונות. פי כל אחד ואחד צועק על חסרונו. ואפלו כל השמחות שבעולם, כלם הם רק מחמת החסרון ששמח על החסרון שחסר לו ונתמלא. ואצלי כל העולם פלו אינו עולה לכלום, שיכנסו באזני החסרון שלהם!

לה ע"י שיש"ק (ישון) ח"ב, תש"א: מוהר"ת אמר: "נהוג בעולם שפשמזכירים את משה רבנו להזכיר גם את תלמידו יהושע; וכשמזכירים את רשב"י מזכירים את תלמידו רבי אבא; וכשמזכירים את האר"י הקדוש מזכירים את תלמידו רבי חיים וויטאל; וכשמזכירים את הבעל-שם-טוב הקדוש מזכירים את תלמידו המגיד; וכשיזכירו את רבנו יזכירו גם אותי..."

אמנם הזקנה שלך טובה היא, אולם על האדם לזכור: 'זכור אל תשכח את אשר הקצפת' - 'אל תשכח שהכעסת את בוראך'. אמנם לא צריך ליפול על ידי זה למרה שחורה, אבל אל תשכח! היו לך ימי נעורים...

היו לך; עשר שנים; עשרים שנה; שלשים שנה - עכשיו אתה כבר בן שמונים; תשעים, חולקים לך כבוד, קמים לכבודך - אבל זכור! אם לא תזכור, יהפכו הקערה על פיה: 'אה, הנה ימי נעורך לפניך, הנך זוכר רק את שנות זקנותיך ואת ימי נעורך הנך שוכח?!'...

כח הדמיון כל כך גדול, שהוא יכול לדמות לאדם לעת זקנותו דמיונות שווא, אולם זה רק דמיון. שה' יעזור לנו שנזכה להינצל מכל הדמיונות, זוהי סכנה עצומה.

כל זה מדובר מאדם ששוכח - אל תשכח! שפוך שיחך לפני השי"ת שלא תשכח - אם תזכור, לא תיפול לדימונות.

זוהי סכנה עצומה, לבעל דבר יש דרכים רבות כיצד ללכוד אנשים ברשתו. אחד הוא לוכד עם דימונות, הוא נותן לו זקנה טובה, יש ביכולתו לתת לאדם זקנה טובה; למד, התפלל, כשפנימיות כוונתו היא - להשכיח מהאדם את ימי נעוריו, וממילא לא ישוב עליהם בתשובה.

אולם אם הוא לא ישכח לעת זקנותו: 'הלא היו לי ימי נעורים...!'

הלא הבעל דבר אינו חפץ בזה, ולכן הוא מכניס אותו לדימונות: 'איזה שנות נעורים? הלא אני נמצא כבר ב'עולמות עליונים!', ימי הנעורים? ימי הנעורים?!... צריך להיות חכם, לא לרמות עצמו, ולזכור!

גם 'מת' עלול להרהר בגאווה...

(הרבי נענה ואמר: "מת יכול להרהר הרהורי גאווה - יש לו לוייה מכובדת!")

אנו מדברים זאת כלפי ימי הזקנה, האדם, אפילו כשהוא כבר כלום (מת): 'לוייה יפה', הוא יכול להרהר הרהורי גאווה! (ר' משה: בשעה שהוא כבר נפטר יש לו גאות, או כשהוא בחיים חיותו? ר' נחמן: אחר כך, כשהוא כבר שוכח. ר' חיים שלמה: עד זיכולא בתרייתא) הוא כבר

שוכב, עורכים הספרים: 'צדיק, כך וכך, בוידעם'... (ר' משה: לכן באמת הקפידו שלא להספיד?).

(רלוי"צ פונה לר' משה בינגשטוק): מדוע הסכמת שיספידו אותו? (את ר' יוסף ארליך) (ר' משה: אחד אמר שם, 'בשולחן ערוך כתוב שיספידו, וממנו לא שמענו כלל בקשה כזו שלא יספידו אותו) 'סיפורים'...

(ר' משה: צעקו לו: 'דע לך שאתה נפטר, אל תתן שירמו אותך, יביאו לפניך שם רבי'ם אחרים, תלך רק לרבי! ככה הוא צעק בפני כולם. גם חסידי גור שנכחו בלויה, אמרו שהוא עושה הספד חסידי) אמנם כך היו אומרים לנפטר, אולם לא בהספד פומבי, היו מתכופפים לתוך הקבר לומר מילים אלו.

(ר' נחמן: היו מניחים ליקוטי מוהר"ן על המיטה?) לא לא!

(ר' נחמן: ר' איטשע מאיר קורמאן, רץ, תפס ליקוטי מוהר"ן והניח על מיטתו של ר' אברהם שטרנהארץ!) טוב... אצלנו לא עורכים הספרים. כשאומרים על נפטר דבר שאינו נכון, זה דוקר אותו שם, זה דוקר אותו שם.

(ר' משה: המספיד חזר על איזה אימרה שכתב בספרו!) מדוע היה צריך לחזור על זה?

כאן בירושלים עומדים יהודים מעשר וחצי בבוקר עד אחד בצהריים על מקום אחד, אנשים כאן ממש רתחו מחום היום, ושם מותר לעשות הספרים? וכי יהודים אלו אינם בני אדם?!

אפילו על אנשי החברא קדישא זו רחמנות, בעשר וחצי באו אנשי החברא קדישא ועמדו שם, הלא זה נורא, ואנשים יש להם עביות וחומריות כזו...

בירושלים עומדים יהודים, עומדים בחוץ וממתינים, מחכים – וכאן עורכים הספרים, בזמן שדעת הרבי היא שלא לערוך הספרים?!

בחז"ל רואים הרני, שגם הספדנים דייקו בכל מילה. 'ספדנים' היו אנשים גדולים במעלה, והם דייקו; אותו הספידו וכך, ואתו כך, לא דיברו דיבורים בעלמא. הם יותר דייקו מה לומר, אבל לומר על נפטר דבר, הלא זה נורא!

(למשל:) לומר 'צדיק'; הרב הליטאי שהספיד, מסתמא הוא צעק 'צדיק', אולם הנפטר; כשאומרים על יהודי פשוט 'צדיק', זה דוקר בו כמדקרות חרב, דוקרים בו כמדקרות חרב! שם לועגים לכל הסיפורים הללו!.

ר' הירש לייב ליפל אמר לי - אני יודע מהיכן לקח זאת?!... כשאומרים בעולם הזה, 'מורנו' - אומרים עליו בעולם העליון, 'שקרן!'. 'מורנו ורבינו' - אומרים עליו שם, 'שקרן וכובן!'. כשאומרים 'מורה מורנו' - זה 'שקרן וכובן!', 'מורנו' לבד - זה 'שקרן!'.
 טוב, שלא נתפעל כשאומרים לנו 'מורנו'. אבל אחרי שאדם כבר נפטר, בשעה כזו לומר עליו דברים שאין להם שייכות אליו?!

ועוד, מדוע החסידים לא עורכים הספדים? משום שהחסידים יודעים להישמר ולא לומר שבחים שאין לו לנפטר.

'שעה' מרגע יציאת הנשמה עד הקבורה!

ועוד דבר, כך כתוב כזוהר הקדוש: בשעה שהאדם חי יש לו את הלבוש שלו, לכל אחד יש לבוש. אולם מרגע יציאת הנפש, נוטלים מהאדם את הלבוש שלו, וצריך להלביש לו לבוש עליון, אולם לבוש זה אין מלבישים אותו עד שהוא שוכב בקבר, ובזמן הזה (מיציאת הנפש עד הקבורה) הוא נותר ערום, ללא לבוש, ויש לו מכך צער נורא מאד.

הלבוש שהיה לו לקחו ממנו, והלבוש שצריך לתת לו; הלא בכל זאת עשה איזה מעשים טובים, ממילא איזה לבוש שרק לא יהיה לו, אבל איזה לבוש עכ"פ יש לו, וזה מה שמלבישים אותו. (אולם קודם הקבורה אין נותנים לו לבוש) שכך, הוא עדיין בהבל של העולם הזה. (והנפש מתמרמרת: 'מה אתם רוצים ממני? אני כבר רוצה להיכנס לקבר!').

---

¹⁰ וראה מה שכתב הרה"ג ר' אלחנן ספעקטור זצ"ל לבנו ר' דוד שלמה ז"ל וז"ל: 'אצלי לכלימה ולבזיון גדול הוא את בתיבת "רב" בלבד מכ"ש הרהגה"ח וכו', בעלמא דקשוט אף רבנים אמיתיים מתייראים מתואר "רב"!'. הדברים אצלי בוטים כחרב מדקירים, ודמי נשפך כמים, וליבי נקרע בקריעות שאינם מותאחים, השי"ת יחוס וירחם... (גנזי אבא)

עוד אומר הזוהר הקדוש, שהנפש, אחרי יציאתה מגוף האדם, אינה יכולה לסבול את השהות בעולם הזה ולו רגע אחד, היא אינה יכולה לסבול כלל וכלל את העולם הזה, הוא מעדיף להיעלם לגמרי מהעולם הזה. ואכן, ברגע שהוא נכנס לקבר, תכף ומיד נעלם מהעולם הזה!

יש לי כאן ספר, הוא מביא בשם ר' מענדעלע וויטעפסקער, שציווה, שמרגע יציאת הנשמה עד הקבורה לא יעבור יותר משעה!^{לז}

וכאן, הנפטר שכב עשרים ושש שעות במקורר^{לח}, הלא זהו צער נורא לנשמת הנפטר.

---

^{לז} מובא בצוואתו, נדפס בסוף ספר פרי הארץ, וז"ל שם סעי' א': "מעת יציאת נפשי אבקש מהחברה קדישא שעד שעה בדקדוק כל ימצא גופי בזה העולם בשום אופן בעולם!", ובהמשך שם סעי' ח' כותב: "בל יעשו אתי הקפות כי יתארך הזמן יותר משעה!".

^{לח} משום שנפטר בערב שבת, ורלוי"צ טען שאינו מן הראוי, שאחר שהיה מונח בלי קבורה כל השבת, עוד מאריכים בהספדים.